

DENPÅKLÄDDA
APAN

88: - 20/4

175/33

DEN PÅKILÄDDA APPAN

EN POLEMISK
INTRODUKTION TILL
SOCIOBIOLOGIN
SVANTE FOLIN

P A Norstedt & Söners Förlag
Stockholm

INNEHÅLL

FÖRORD 7

Sociobiologi: besymmerlig irrlära eller väsentlig vetenskap

DEBATTEN OM BIOLOGIN 11

Om nyttan och nödvändigheten av att tänka biologiskt 11
Sociobiologidebatten 17

HUNDRA ÅR UTAN DARWIN ÄR NOG 22

Darwinismen från "Arternas uppkomst" till "den moderna syn-
tesen" 22

Exakt vad betyder Darwins teori? 28

Vitalism och reduktionism 34

Tautologier och socialdarwinism 35

Den darwinistiska revolutionen 38

Behaviorism, etologi och sociobiologi 46

SOCIOBIOLOGI 54

Terminologi 54

Från gruppselektion till själviska gener 56

Kin selektion 58

Reciprok altruism eller egoism à deux 61

Spelteori och evolutionärt stabila strategier (ESS) 63

Evolutionär ekologi och beteendekologi 66

Jämförande studier 67

Gener och beteende 70

Den nya syntesen: sociobiologi 76

Sociobiologi: problem och metodologiska preciseringar 80

Terminologiska missuppfattningar 82

Reduktionism igen 83

Sällsamt genetiskt mellanspel 84

ISBN 91-1-834011-3

© 1983 Svante Folin

Omslag Lefi Zetterling Produktion

Nya Civiltryckeriet, Kristianstad 1983

Den fulländade parasiten	87
Sociobiologi och gener	91
Genetisk idealism, optimalitetsmodeller och teoretiskt panglosseri	93
Är adaptationer optimala, eller lever vi i den bästa av alla världar?	94
Vetenskapliga adaptationsteorier	96

Hur naturlig — eller onaturlig — är kulturen?

PLATON MOT DARWIN	105
Människa och djur	105
En evolutionär epistemologi	109
Materialism, idealism och epistemologism	115
STRUKTURALISM OCH ANDRA APKONSTER	119
Uppståendet i kulturen	119
Strukturalistiska salongssnobberier	128
Antropologer och antropofager	132
Dualismens nya kläder	137
Människan som gör vad som faller henne in	143
SOCIOBIOLOGIN — EN KULTURFARA?	153
Kultur en evolutionär adaptation	153
Sociobiologi och samhällsvetenskap	160
Sociobiologi och cynism	166
Determinism, fatalitet och andra färor	175
NOTER	184
LITTERATUR	186
ORDFÖRKLARINGAR	199
PERSONREGISTER	215

FÖRORD

Sedan E. O. Wilson 1975 publicerade sin massiva *Sociobiology* tillhör sociobiologin, dvs studiet av det sociala beteendets biologiska bas och funktion, samtidens mest vitala och omdiskuterade idékomplex. I Sverige har intresset för den nya vetenskapen varit ringa. Man har föredragit att anlägga en min av förrämnad inskränkthet — ingen seriös inhemska presentation existerar, och den omfattande litteraturen representeras av en enda översättning.

1980—81 fördes en sporadisk debatt i svensk dagspress. Inläggen präglades med få undantag av grundmurad okunnighet, harmoniskt balanserad av aggressivt politiskt bigotteri. Den sammantattats förtjänsfullt av E. Wahlström (Hufvudstadsbladet 17/5 1981): "Alla har rätt att ha en åsikt om sociobiologin och det värsta är att de inte drar sig för att uttala den."

Sociobiologin har definitivt lämnat sin Sturm-und-Drang-fas och är en väl etablerad "normal" vetenskap vid Hårvard, Oxford, Cambridge och dussintals andra ärevörldiga lärosäten. All biologisk beteendeforskning har accepterat det sociobiologiska "paradigmet", och nya läroböcker i etologi utformas helt hämningslöst i Wilsons anda. Om Sverige framhärdar i sin blockad mot sociobiologin, vore det konsekvent att ta steget fullt ut och skapa en biologisk filial till "The Flat Earth Society".

Första delen av föreliggande skrift är en systematisk redogörelse för sociobiologins bärande hypoteser och teorier insatta i ett idénhistoriskt sammanhang. Den andra är en delvis polemisk skildring av den inflammerade kontroversen mellan "människovetare" som hävdar att det skulle vara absurt att studera kulturdjuret som människan med biologiska metoder och den växande skara som inte ser människan som ett supra-biologiskt fenomen.

Biologer är förbluffande hövliga mot sina pratsamma och självförhållande kolleger på andra sidan kulturklyftan. Tjugofem års

botanisera i den samhällsvetenskapliga litteraturen har kraftigt eroderat författarens vördnadssinne visavi de samhällsvetenskapliga shamanerna — som övervägande förefaller att syssla med en steril, ledsam och föga trösterik form av intellektuell tumsugning. Ett sekel har frambringat ett sandhav finkornig futillitet och en lika nebulös som monstruös modern mytologi. Miljon-tals s. k. forskningsnummar vid det akademiska löpande bandet har resulterat i en strid flod trycksvårta, vars idéfattigdom knappast döljs av en pompös och illitterat jargong. Plattityder och ideologisk propaganda pyntas med irrelevant matematisk kosmetika enligt den primitiva föreställningen att ingenting är värt att veta som inte kan räknas och att allt som kan räknas är värt att veta och ipso facto vetenskap. Det medvetlösa insamlandet av myriader osammanhängande fakta har, helt logiskt, inte förmått generera en enda allmänt omfattad teori, metod eller ens terminologi.

Den empiriska knappologins (dialektiska?) motsats är de spekulativa orgier som under senare decennier grasserat inom bl. a. antropologi och sociologi. Den föredragna dialekten bland de tungomålstalande är en extrem variant av neoidealism, vanligen betecknad strukturalism, poststrukturalism, hermeneutik och dylikt. Den till leda välbekanta grundidéen är att våra liv till inget pris skall förstås i termer av materiella villkor och begränsningar som påverkar oss via hunger, rädsla, lust etc., utan som kreativa mentala konstruktioner, styrda av symboliska system, subjektiva meningar, koder etc.

Sociala system skall enligt rådande dogmatisk praxis analyseras i lingvistiska termer, eftersom allting till syvende och sist är någon form av kommunikation, dvs informationsutbyte. Allting är alltså *au fond* språk, och språket är, om man får tro en av rörelsens ledande profeter, Roland Barthes, i sin tur — "helt enkelt fascistiskt". Verkligheten är m. a. o. ett fenomen av språkligt fascistisk karaktär! Förhoppningsvis är höjdpunkten uppnådd med strukturalistiska antropologers utredningar rörande infödingarnas frugala måltider, varom mer i kannibalavsnittet nedan.

Den vantrögne Ernest Gellner konstaterar (1982) syrligt: "Samhället är inte ett språk. Språket är inget språk heller för den delen. Nästan ingenting är ett 'språk' i den strukturalistiska meningen, utom möjligen system av typ kortlekar." Gellner föreslår att det

kanske vore angeläget att upprätta ett slags länkrörelse för dem som drabbats av denna förtärjande form av idealistisk berusning — "Hermeneutics Anonymous". Uppfattningen att socialvetenskaperna har havererat, pendlande mellan själsdödande trivialitet och myxödematiska mystifikationer, delas av en insiktfull minoritet, t. ex. den brittiske statsvetaren John Dunn (1979): "Denna bok ställer en enkel, kanske i själva verket naiv fråga. Har de traditioner, som utveklats i Europa under de senaste två-tusenfemhundra åren bibehållit någon återstående förmåga att leda oss inför konfrontationen med den värld vi nu står inför? [...] Eller är de bara vanvetliga myter som meningslöst drabbat samman i en natt, vilken de varken förmår förstå eller upplysa?"

Mitt primära syfte är dock inte att maträttera socialvetenskaperna, vilket antagligen anses osportsligt av "Föreningen för förhindrande av grymhet mot döda hästar" (Koesler 1967), utan att försöka övertyga läsaren om att all människokunskap måste vara organiskt förankrad i modern biologi, i synnerhet evolutionsbiologi, samt att uppfattningar eller teorier utan sådan anknytning är grundlösa, i rent bokstavig bemärkelse.

— 0 —

Min omfattande intellektuella parasitism redovisas delvis i bibliografin. Bland föredömena står Darwin naturligtvis i en klass för sig. Följande essä — ursprungligen betitlad *Charles Darwin efter hundra år: en apologi* — var tänkt som en blygsam hyllning till den störste och radikalaste tänkaren hitintills. Av de ännu icke nednyllade vill jag särskilt apostrofera Richard Dawkins, som har en avundsvärd förmåga att uttrycka originella och komplicerade tankar på ett elegant och begripligt sätt. Min hustru Vania har skrivit ut samtliga versioner, eliminerat ett antal barocka floskelanhopningar samt lyckats ingjuta ett visst mått ortografi, grammatik och logik i texten. Den omutlige marxisten Lars Bergqvist har nagelfarit manus och korrektur med sadistisk vållust. Leif Hultgren, Nordiska Bokhandeln, har varit till ovärderlig hjälp i det ofta mödosamma uppsparandet av svåråtkomlig litteratur. Harry Järv har, bland mycket annat, bistått med civilkurage, uppmuntran, esoteriska informationer, korrekturläsning samt bokens illustrationer.

CHARLES DARWIN (12/2 1809—19/4 1882)

Litografi av A. S. Pruckij 1883 efter ett foto från 1875.

Sociobiologi: besymnerlig irr- lära eller väsentlig vetenskap?

DEBATTEN OM BIOLOGIN

Om nyttan och nödvändigheten av att tänka biologiskt

The genesis of Darwinism and the subsequent re-examinations which lead from orthodox evolutionary doctrine to modern molecular biology are one of the 'very rich hours' of the human intellect. Yet much of the material, and of its philosophical implications are accessible to the layman.

George Steiner, 1971

Vetenskapen om det levande är helt naturligt av centralt intresse för levande varelser som är i stånd att intrussera sig för vetenskap. Biologin står mitt i det traditionella arrangemanget av vetenskaperna, som sträcker sig från fysik till sociologi. Teoretiskt är biologin ett slags hybrid, som i vissa avseenden liknar de kvantitativa s. k. exakta vetenskaperna, i andra de kvalitativa, historiskt betonade. Biologins läge i kunskapshierarkin gör den till en naturlig bro över den snowska klyftan mellan de två kulturerna.

Biologin angår människan direkt och konkret på ett helt annat sätt än t. ex. fysiken. Under de senaste hundra åren har fysiken huvudsakligen påverkat oss via teknologin, medan dess teorier och metoder i mycket blygsam mån influerat tänkandet utanför fysiken. Inte ens Einsteins revolutionerande tankekonstruktioner har haft annan inverkan på det allmänna tänkandet än den groteska vanföreställningen, att relativitetsteorin skulle utgöra ett vetenskapligt bevis för värdereativismens giltighet (exakta motsatsen till Einsteins egen ståndpunkt!).

Naturvetenskaperna sammanhålls inte av den monolitiska, filosofiska och metodologiska enhetlighet, som utomstående gärna inbillar sig. Av historiska skäl har fysiken totalt dominerat det vetenskapsfilosofiska och historiska gebitet. De förklaringsmodeller

som utvecklats för att beskriva fysiska fenomen haroreflekterat utsträckt till att omfatta biologiska och sociala företeelser. Vetenskapsfilosofins status som fysikens lilla piga har resulterat i att kunskapssteoretiska problem antingen behandlats totalt abstrakt eller i termer av fysisk teoribildning. Detta har varit menligt för biologin, eftersom fysiker normalt inte begriper sig på det biologiska tänkandets förutsättningar eller natur. Fysikernas arrogans gentemot biologin är legendarisk — lord Kelvin avfärdade evolutionsteorin som nonsens, eftersom jorden enligt fysikens lagar bara kunde vara 24 miljoner år gammal. Ernst Rutherford, atomfysikens fader, reducerade biologin till samma intellektuellt oprentösa nivå som "frimärkssamlande".

Fysikens forskningsområde består av ett hundratal olika atomer, något fler elementpartiklar samt några tusen enklare molekyler som förekommer utanför levande system. Dessa grundkomponenter kan bekvämt sorteras in i ett motsvarande antal homogena klasser, vars medlemmar är identiska (isotoper undantagna). En neutrino är en neutrino är en neutrino. Fysikens lagar baseras på denna bekväma frånvaro av idiosynkrasier.

Förhållandena inom biologin är drastiskt annorlunda. Studiet av levande system kräver kompletterande principer — som ej står i motsättning till, men går utöver de som brukas i fysiken. Detta är ingen dualistisk eller vitalistisk mystifikation. Levande system är så ofantligt komplicerade i jämförelse med icke levande, att man — praktiskt, men inte teoretiskt — kan tala om kvalitativa skillnader. Alla komplexa företeelser är resultat av evolutionära processer, där två faktorer samverkar: dels fysiska begränsningar som fastställer själva spelreglerna, dvs vad som är fysiskt möjligt inom ett givet system, dels en serie historiska omständigheter, som avgör vad som faktiskt kommer att ske inom ett givet system, respektive i växelverkan mellan olika system. Den historiska komponenten ökar i betydelse med graden av komplexitet. Fysiken kan i praktiken ignorera historiefaktorn, även om materien inte är historielös (yngre atomkärnor har byggts upp av lättare under kosmisk evolution etc.).

Biologins studiematerial är 5 till 10 miljoner olika nu levande arter, samt ytterligare ca 1 miljard utdöda, vilka gjort kortare eller längre gästsuppträdanden under det 3/2 miljarder år gamla livspelet. Inte bara arter är olika. Varje individ som tillhör arter

hemfallna till sexuell fortplantning är unik (enäggsvillingar undantagna). Antalet möjliga genkombinationer hos t. ex. människan är fler än antalet atomer i universum. Det stora antalet gener som är antingen på- eller avslagna i en enda cell gör att det möjligen inte existerar två identiska celler ens i samma kropp. En anakisk individualism som är omöjlig att förstå utan livets historiska dimension!

Biologiska system kan studeras från två infallsvinklar. Den ena karakteriseras av frågeställningen "Hur fungerar det?" och ägnar sig åt att analysera interaktioner här och nu. Denna funktionella, experimentellt orienterade forskning liknar de ortodoxt kvantitativa naturvetenskaperna. Den är mekanistisk och levererar sina svar i fysologiska, biokemiska och molekylära termer. Den andra huvudriktningen, den evolutionsbiologiska, utgår från frågor av typen "Hur kommer det sig att...?" och "Varför". Svaren innefattar strikt taget den funktionella problematiken och är mer hypotetiska men djuplodande. Den dubbla aspekten kan i modern genetik terminologi uttryckas så att levande varelser består av två fundamentalt olika komponenter — en historisk (det genetiska programmet) och en funktionell (de översatta proteinerna som bildar själva organismen). Ingen biologisk analys är fullständig om den inte innefattar en historisk beskrivning. Den na insikt har på senare tid lett till en snabb expansion av evolutionärt tänkande som påverkat varje biologisk specialitet från immunologi till etologi.

Biologin (ordet myntades av bl. a. Lamarck 1802) mognade sent. En vetenskap värd namnet konsoliderades mellan 1830 och 1860. En bidragande orsak till denna sena blomstring är den destruktiva inverkan som platonsk essentialism utövade på västerländskt tänkande under mer än 2 000 år. Metodens kärnpunkt framgår av följande citat från *Staten*: "Vi skall inte bry oss om himlakropparna om det är vår avsikt att verkligen förstå astronomi." — M. a. o.: tingens essens residerar i filosofiska idéer, observation av verkligheten är inte bara behövlig, utan förvirrande och direkt skadlig. Begreppsmässiga abstraktioner är det enda verkliga, de individuellt existerande och irriterande varierade fenomenen är irrelevanta avvikelser från idealnormen, utan reell existens. Förd denna fotsida natmössas exacererade biologin och därmed människokunskapen på stället marsch i 20 sekler.

Först under 1800-talet ersattes dessa typfixerade spekulationer av ett helt nytt tänkesätt, som utgick från populationen. Individer sammanbinds inte genom delaktighet i någon gemensam metafysisk essens, utan av det faktum att de kopulerar framgångsrikt med varandra. Det finns inga typiska individer, medelvärdan är matematiska artefakter. Individen — inte typen — är livets huvudaktör. Biologins s. k. klasser är i verkligheten mestadels populationer av unika individer. Skillnaden mellan biologiska populationer och fysiska klasser har djupgående konsekvenser. Den som inte inser den unika individens betydelse kan t. ex. inte fatta hur det naturliga urvalet fungerar.

Den som slutgiltigt befriade tänkandet från Platons tankeförflammande förtrollning var Charles Darwin, som definitivt krossade det typologiska linnéanska artbegreppet. Hundra år efter sin död är Darwin en föredömligt pigg äldring, och hans position som biologins "mästeränkare" är mer orubblig än någonsin. Vulgäruppfattningen att Darwin var en medioker och osofistikerad teoretiker, som hade turen att snappa upp vad som redan låg i luften, dementeras kraftfullt av biologen och idéhistorikern Ernst Mayr (1982), som karakteriserar teorin om det naturliga urvalet med följande ord: "Det existerar antagligen inget mer originellt, mer komplext och djärvt begrepp i hela idéhistorien än Darwins mekanistiska förklaring av adaptationer." Att idén inte precis var en beståndsdel av den luft vi andas, visar det ännu ej avslutade 100-årskriget den utlöste.

Människan är, trots exempellös biologisk framgång, en evolutionär parveny med tivelaktiga, för att inte säga lugubra framtidsutsikter. Oddsen för överlevnad skulle sannolikt öka om vi bättre kunde balansera vår subjektiva upplevelsevärld mot den objektiva verkligheten. Denna verklighet (moderiktigt betvivlad av filosofer, fysiker och likställda), som rimligen inkluderar oss själva, är av påtaglig biologisk beskaffenhet. För att orientera oss behöver vi rimligtvis rättvisande kartor. Det duger inte längre med ett tummat collage av fragment, stammande från mystagoger som Platon, Augustinus, Aquino, Rousseau & Co. Situationen förbättras inte av att dessa förvetenskapliga atavismer nödtorftigt retuscherats med element av cartesiensk dualism och extrapolerad newtonsk mekanik. Enligt Mayrs välgrundade mening var det "en tragedi för både biologin och mänskligheten, att det referens-

system inom vilket vår tids sociala och politiska ideal utvecklades, anammades vid en tidpunkt då västerländskt tänkande dominerades av den vetenskapliga revolutionens idéer, dvs en samling idéer baserade på principer härledda från fysiken, innefattande essentialistiskt tänkande och som ett korrelerat tron på grundläggande identitet mellan medlemmarna av en klass."

Eftersom den ideologiska grynvälling ur vilken vi insuper vår andliga näring till stor del tillreds av ingredienser som härrör från upplysningen, kan det vara värt att notera att upplysningsfilosofernas biologiska insikter befann sig på ungefär samma nivå som kyrkofädernas. G. G. Simpsons drakoniska omdöme "Alla föreställningar om människan som tillkommit före 1859 är värdelösa, och vi mår bäst av att ignorera dem helt och hållet", innehåller ett betydande mått sanning.

Även den som inte har sin utkomst av professionell, intellektuell hypokondri inser att det samtida s. k. tänkandet utmärks av allsidig skröplighet, där kognitiv twinso kombinerats med malig, verbal svulstighet. En kraftig injektion biologisk information, baserad på solida kunskaper i grundläggande teori är ett lika oprövat som lovande botemedel. Minimalt skulle kuren innebära en kraftig laxering, en hälsobefämjande åtgärd för hjärnor förstoppade av såväl tusenårig som mer nymornad visdom (idées regues). Politiskt engagerade samhällsvetare beskärmar sig vanemässigt över biologernas — erkannerligen sociobiologernas — politiska naivitet. Detta problem är dock ytterst marginellt i jämförelse med politikernas rent fatala biologiska naivitet. Det är nämligen inte bara biologer som står inför Peter Medawars grymma dilemma, dvs "alternativet till att tänka evolutionärt är att inte tänka alls". I sin T. S. Elliottföreläsning 1971 manar George Steiner sin verbalinspirerade humanistiska kolleger att ofördörligen försöka tillgodogöra sig ett rimligt kvantum av den vetenskapliga kulturens expanderande landvinningar: "To be ignorant of these scientific and technological phenomena, to be indifferent to their effects on our mental and physical experience, is to opt out of reason".

THE SOCIOBIOLOGY DEBATE

Readings on the Ethical
and Scientific Issues
Concerning Sociobiology

Edited by Arthur L. Caplan
With a foreword by Edward O. Wilson

HARPER
COLOPHON BOOKS CN 627 \$6.95

Sociobiologidebatten

Jag är inte för någonting. Jag är emot att
man pratar nonsens.
Abbé F. Galiani, 1848

Charles Darwin, som var lika försiktig som förslagen, ägnade människan en enda mening i *On the Origin of Species by Means of Natural Selection*: "Light will be thrown on the origin of man and his history." Den resulterande kalabaliken är välkänd, och T. H. Huxleys kommentar kunde lika väl gälla sociobiologidebatten: "Alla har läst den eller åtminstone fällt omdömen om dess fel och fötjänster. Gamla tanter av båda könen anser den vara en avgjort farlig bok. Och den sanne journalisten är alltför van att hämta sina kunskaper först ur den bok, som han skall kritisera — liksom abessiniern skär ut sin bifstek ur den oxen på vilken han rider — för att kunna avhålla sig från att bedöma ett djupgående vetenskapligt verk."

Studiet av beteendets biologi har genomgått en revolution under de senaste årtiondena, en stor mängd kunskap har ackumulerats. Hurvida människan kan studeras enligt liknande principer och inordnas i samma system blev snart en stridsfråga. Den allmänna diskussionen startade i början av 60-talet, då bestsellerlistorna invarderades av en typ spekulativa biologiböcker, som snabbt gjorde etologi till modevetenskap. En hel flock mordiska, nakna och imperiella apor dök upp i massmedia och kulturdebatt. (Ardrey 61, Morris 67, Tiger och Fox 72.)

Störst uppståndelse åstadkom etologins fadersfigur Konrad Lorenz själv med sin bok om aggressionen (*Das sogenannte Böse*, 1963). Den väckte indignation i humanistiska kretsar, som uppenbarligen lätit sig duperas av Lorenz' tomteiliknande uppenbarelse och skenbart harmlösa samsagor från kajornas och gässens värld. Nu hade han helt oombedd tagit sig för att göra malplacerade jämförelser mellan djuriskt och mänskligt beteende. Han tillhölls skarpt

Ett typexempel på omslag till böcker som behandlar sociobiologi. Människor med frånvarande ansiktsuttryck marscherar fram med urverkstnyckeln missklädsamt utskjutande ur ryggen, respektive dinglar likt marionetter i trådar, som manipuleras av själviska gener. Visualiseringarna tar fasia på den utbredda missuppfattningen att sociobiologin förrädrer en speciellt sinister form av "genetisk determinism".

att återgå till sina ankor och lämna skapelsens krona till bättre vetande, dvs filosofer, samhällsvetare och humanister.

Det så kallade onda har dock inte låtit sig utrotas. Attackerna mot det humanistiska och samhällsvetenskapliga reviret har tilltagit. 1975 avfyrades ett riktigt terrorvapen — Harvardzoologen E. O. Wilsons *Sociobiology* — *the New Synthesis*. Wilson presenterar en encyklopedisk genomgång av sociala organismer — från slemsvampar till människor — och hävdar att deras beteende låter sig förklaras i samma neodarwinistiska termer som alla andra adaptationer. Beteende är en produkt av samma lagar som reglerar anatomiska och fysiologiska strukturer och deras förändringar.

Antibiologiska humanister och samhällsvetare, som hitintills haft en lätt match mot naivt bombastiska och i bästa fall politiskt komprometterade författare som Ardrey och Lorenz stod helt oföberedda. Den Caliban som nu knackade på den filosofiska salongens dörr var rustad till tänderna och muttrade hotfullt om "disciplinary cannibalism". E. O. Wilson (född 1929), en av USA:s ledande zoologer, bland mycket annat författare till ett lovprisat standardverk om samhällsbyggande insekter (*The Insect Societies*, 1971), är en ytterst kompetent och seriös vetenskapsman. *Sociobiology* är lika uppenbart en magistral sammanfattning av flera decenniernas dynamisk, men okoordinerad biologisk forskning. Den spänner över hela fältet från reviderad evolutionsteori via populationsgenetik och ekologi till färskaste etologiska fältstudier. Verket hälsades också med översvallande lovord.

"Rarely has the world been provided with such a splendid steppingstone for an exciting future of a new science"; J. T. Bonner, *Scientific American*. "An evolutionary event, announcing for all who can hear that we are on the verge of break-throughs in the effort to understand our place in the scheme of things"; J. Pfeiffer, *New York Times Book Review*. "A towering theoretical achievement of exceptional elegance"; P. L. van den Bergh, *Contemporary Sociology*. "If you have this book, and also, alongside it, a copy of Wilson's earlier *Insect Societies*, you can begin getting your mind ready for the illuminations about human society"; Lewis Thomas, *Harper's*. Den kvalificerade uppfattningen var att Wilsons synes är grundstenen till en ny vetenskaplig disciplin — en allmän evolutionsbiologiskt betingad beteendevetenskap.

Innan året var slut hade hyllningskören överstöts av en fy-

ropskakafoni. De gällaste skriken kom från en grupp marxistiska vetenskapsmän från Bostonområdet som kallar sig The Science for the People Sociobiology Study Group. Flera av gruppens ledare var kolleger till Wilson. Den mest oförsonlige och desslikes vetenskapligt högst meriterande, Richard Lewontin, är professor i zoologi vid samma institution där Wilson basar för den entomologiska sektionen, dvs Harvard Museum of Comparative Zoology. Lewontin, som är evolutionär biolog och bl. a. har författat standardverket *The Genetical Basis of Evolutionary Change*, 1974, drabbades av ett förblindande hat mot sociobiologi. Hans brinnande tro att genernas inflytande upphör vid människohjärnan, hans förnekande av varje genetisk påverkan på mänskligt beteende och tänkande, och därmed på den mänskliga kulturen, baseras på dogmen om alla människors mentala jämlikhet.

Driven av denna övertygelse uttrycker han ofta rena absurditeter. T. ex.: "...varje undersökning rörande den genetiska kontrollen av mänskligt beteende kommer ofrånkomligen att skapa en pseudo-vetenskap, som nödvändigtvis kommer att missbrukas." (*Harvard Gazette*, June 16, 1976). "Ingenting vi kan veta om det mänskliga beteendets genetik kan ha några implikationer för det mänskliga samhället." Vilket innebär att t. ex. mongolism och PKU-syndromet är utan betydelse för individ och samhälle!

Den djupare grogrunden till Lewontins stolligheter exponeras i en artikel författad tillsammans med Richard Levins (i Rose & Rose, *The Radicalisation of Science*, 1977). "Som utövande vetenskapsmän inom områdena evolutionär genetik och ekologi har vi med viss framgång försökt styra vår forskning genom medveten tillämpning av marxistisk filosofi. Vi kan därför inte acceptera uppfattningen att filosofi bör (eller kan) uteslutas från vetenskapen, och vi beklagar sovjettiberalernas antiideologiska teknokrat-ideologi."

Författarna skiljer vidare mellan "borgerlig" och "socialistisk" vetenskap och manar till oförsonlig kamp dem emellan. Garantien för detta *credo quia absurdum* är de heliga skrifternas ofelbarhet. "Det finns ingenting hos Marx, Lenin och Mao som är, eller kan vara, i motsättning till specifika fysiska fakta och processer inom någon speciell grupp av fenomen i den objektiva världen" (s. 59). Av okänd anledning har Stalin förmenats positionen som fjärde vis man. — Lewontins kritik av sociobiologin skiljer sig inte kva-

litativt från kreationisternas av evolutionsteorin och fordrar där-
för inga vidare utredningar.

Studiegruppen spillde föga tid på att angripa sociobiologins ve-
tenskapliga svagheter, de koncentrerade eldgevningen mot påståd-
da, självklara, deterministiska, rasistiska, sexistiska, elitistiska,
fascistiska *följder* av kunskapen. Wilsons integritet ifrågasattes;
om inte nazist, var han åtminstone en reaktionens lakej. Särskilt
osmakligt är att gruppen, som även innefattade vänner till Wilson,
sände ett hysteriskt anatema i brev till *New York Review of Books*,
utan sedvanlig kollegial förvarning.

Attackerna följdes av motattacker — den ömsesidiga förbit-
ringen skruvades upp till viktorianisk nivå. Massmedierna stimule-
rades av det akademiska råkurret vid Amerikas ärevördigaste uni-
versitet, och sociobiologin hamnade på förstasidorna i tidskrifter
som *Time Magazine* och *Playboy*. Wilsons föreläsningar sabotera-
des av proffs från studentrevollens dagar, han själv och familjen
kände sig direkt hotade. En konferens arrangerad av den ameri-
kanska vetenskapsakademien (AAAS) piggsades upp när en engage-
rad ledamot tömde en karaff kallt vatten över Wilsons huvud. Ame-
rikanska sociologiförbundets (ASA) styrelse mottog 1977 två pe-
titioner, som krävde att sociobiologisk forskning skulle fördömas
ex officio — inkvisitoriska fantasier om forskningsförbud låg i
luften. Förbundet avslög petitionerna och fördrojde därmed me-
deltidens instundande renässans.

Hur kan det komma sig att en svåräst, akademisk publikation
om jämförande beteendeforskning kan uppväcka så våldsamma
känslor? *Sociobiology* består av tre delar och 27 kapitel, varav
endast det sista direkt berör människan. Mer exakt: 27 sidor av
697. Mindre än 4 % av texten, med dess ca 2 500 referenser, har
direkt anknytning till *Homo sapiens*. Ingen har på allvar ifråga-
satt de 96 % av boken som i urval beskriver beteendet hos ca
10 000 existerande infrahumana, sociala djurarter. Allt intresse har
med antropocentrisk frenesi koncentrerat sig på avsnittet om oss
själva.

124 år tycks inte ha räckt till för att försona känsliga själar med
evolutionslärens implikationer. Det passionerade motstånd socio-
biologin uppväcker kan inte rimligen tolkas som en vetenskaplig
reaktion på nya teorier. Det har däremot många likheter med en
doktrinär reaktion på kätteri och med upprördheten inför en ho-

tande kränkning av ett centralt tabu.

Uppenbarligen har den grekisk-judiska traditionen, om dualis-
men mellan kropp och själ, samt människans absoluta särställning
i skapelsen, ett fast grepp om sinna. Härtill kommer ett antal
senare dogmer enligt vilka människan saknar natur och är s. a. s.
genomkultiverad och miljöbetingsad, samt den för ledande politiska
ideologier gemensamma föreställningen att människan kan fullkom-
nas med en väl avvägd blandning vetenskaplig och politisk ingen-
jörskonst, utan att någon hänsyn behövs tas till begränsande extra-
sociala faktorer.¹ "Ein Mensch ist kein Tier", heter det i Brechts
visa om vem som skall trampa på vem. Det tycks vara flertalets
instinktiva åsikt.

Vetenskapliga hypoteser går inte under i intellektuella folk-
stormar. Än så länge är det kritikens kvalitet och inte kvantitet
som avgör deras långsiktiga överlevnad. När Einstein meddelades
att inte mindre än 100 framstående nazistiska professorer hade
bevisat hans teories allsidiga befängdhet, gjorde han den modesta
reflektionen: "Om jag har fel hade det räckt med en."

En seriös vetenskaplig diskussion rörande sociobiologin har
också pågått hela tiden — om än "far from the madning crowd".
Dessa diskussioner är ganska esoteriska och kretsar till stor del
kring datasimuleringar av matematiska modeller, empiriskt inrika-
de försök att verifiera eller falsifiera sociobiologiska förutsägelser
under naturliga förhållanden etc., varför de inte lämpar sig för
publikdragande pajkastning på kultursidorna. Intresserade hänvi-
sas till exempelvis J. R. Krebs & N. B. Davies (eds.), *Behavioral
Ecology*, 1978; Herbert Markel (ed.), *Evolution of Social Behavior*,
1980; King's College Sociobiology Group (ed.), *Current Problems
in Sociobiology*, 1982; R. Alexander & D. Tinkle, *Natural Selection
and Social Behavior*, 1981; tidskriften *Behavioral Ecology and
Sociobiology*, Vols. 1—8. Den mer allmänt intressanta debatten
kan inhämtas i samlingsvolymen av starkt varierande värde, t. ex.
A. L. Caplan (ed.), *The Sociobiology Debate*, 1978; M. S. Gregory
m. fl. (eds.), *Sociobiology and Human Nature*, 1978; A. Montagu
(ed.), *Sociobiology Examined*, 1980; G. S. Stent (ed.), *Morality
as a Biological Phenomenon*, 1980; G. W. Barlow & J. Silverberg
(eds.), *Sociobiology: Beyond Nature/Nurture*, 1980. Ett bra och
bekvämt sätt att under sakkunnsig ledning orientera sig i argument-
floran pro et contra är att läsa den biologiska vetenskapsteoreti-

kern och historikern Michael Ruses *Sociobiology, Sense or Nonsense?*, 1979 och samme författares *Is Science Sexist?*, 1981, resp. *Darwinism Defended*, 1982.

HUNDRA ÅR UTAN DARWIN ÄR NOG Darwinismen från "Arternas uppkomst" till "den moderna syntesen"

Doubtless the greatest dissolvent in contemporary thought of old questions, the greatest precipitant of new methods, new intentions, new problems, is the one effected by the scientific revolution that found its climax in the "Origin of Species". (John Dewey, *The Influence of Darwin on Philosophy*.)
"Darwinism is dead" — Any Sermon? (J. B. S. Haldane 1932)

Den ironiske mystifikatören J. L. Borges refererar till en obefintlig kinesisk encyklopedi enligt vilken djurriket sönderfaller i följande avdelningar: "Djur som a) tillhör kejsaren, b) balsamerade djur, c) tama dito, d) spädgrisar, e) sjökor, f) labeldjur, g) herrelösa hundar, h) inbegripna i denna klassifikation, i) frenetiska, j) oräkneliga, k) avbildade med fin kamelhårspensel, l) etc., m) som just slagit sönder vattenkruset, n) som på avstånd ter sig som flugor." Nihilistiska skämt åsido, systemet är knappast mer excentriskt än de som presenterats på allvar.

Efter en hyfsad start med Aristoteles förföll naturkunskapen snabbt till en plinisk nivå av amsagor och mytologisk uppbyggelse. Där förblev den till 1700-talet — upplysningen leder då till ett nyvaknat intresse för den utomnänskliga skapelsen. Den börjar man nu undersöka, etikettera och systematisera. Linné är sinnebilden för detta byråkratiska lärdomskorsståg mot det stora okända — biosfären. Först med *Arternas uppkomst*, 1859, inkluderar människan sig själv i naturen enligt evolutionsteorin. Den beskriver organismerna som resultat av en materialistisk-historisk process i stället för av övernaturliga skapelseakter.

Den darwinistiska revolutionen brukar räknas som nr två i den triad som medfört dramatiska omväxlingar i människans förhållningsvärd. Den kopernikanska och den freudianska intar kon-

"Hur kan du komma på en sån tanke som att vi skulle ha utvecklats från en så lågt stående varelse som fisken. Vi är alltför specialiserade för att det skulle vara möjligt." — Teckning av Tony Auth.

ventionellt första och tredje plats. På goda grunder kan hävdas att Darwins attack mot den judiskt-kristet inspirerade medeltida världsbilden var den ojämförligt mest radikala, med följder som ännu inte artikulterats — än mindre inordnats i vår världsbild.

Biskopinnan av Worcesters fromma förhoppning: "Descended from the monkeys? My dear, let us hope it is not true. But if it is let us pray that it will not become generally known", uppfylldes dock inte. Den genanta nyheten läckte ut och blev — i en vattendockad och kasterad version — accepterad som en del av det kulturella allmångodset. Den godtagbara delen av utvecklings-teorin var att något slags utveckling faktiskt har ägt rum. Förutsättningen för hela processen, det naturliga urvalet, som i korthet innebär att vinnare vinner och förlorare förlorar (i G. Vidals för-mulering "It is not enough to succeed. Others must fail") ansågs däremot onödigt melankolisk och moraliskt tveklaktig, varför den på det hela taget ignorerades.

Den religiösa motviljan mot darwinismen, karaktaristiskt formulerad av kardinal Wiseman: "Det är vämjeligt att tänka sig, att